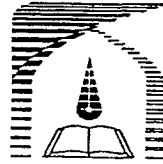

۱۷۹۱/۱۰۰۰۵۲
۱۷۹۱/۲۳

۹۸۰۸۷

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده کشاورزی

پایان نامه کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی

بررسی تاثیر سیاست توسعه صادرات بر رشد اقتصادی بخش کشاورزی ایران

نگارش:

یونس میرجلیلی

استاد راهنما:

دکتر صادق خلیلیان

استاد مشاور:

دکتر امیرحسین چیذری

۱۳۸۷ / ۹ / ۱۳

خرداد ۱۳۸۷

۹ ۸ ۵ ۸ ۷

تأیید اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه‌ی نهائی پایان نامه آقای یونس میرجلیلی تحت عنوان : بررسی تاثیر سیاست توسعه صادرات بر رشد اقتصادی بخش کشاورزی ایران را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

<u>اعضای هیأت داوران</u>	<u>نام و نام خانوادگی</u>	<u>رتبه ی علمی</u>	<u>امضاء</u>
۱- استاد راهنما	دکتر صادق خلیلیان	دانشیار	
۲- استاد مشاور	دکتر امیرحسین چیدری	استادیار	
۳- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر سید ابوالقاسم مرتضوی	استادیار	
۴- اساتید ناظر: ۱-	دکتر مجید احمدیان	استاد	
۲-	دکتر سید ابوالقاسم مرتضوی	استادیار	

بسمه تعالی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی- پژوهشی دانشگاه است، بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به « دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

"کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته مهندسی کشاورزی- اقتصاد کشاورزی است که در سال ۱۳۸۷ در دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی آقای دکتر صادق خلیلیان و مشاوره آقای دکتر امیرحسین چیدری از آن دفاع شده است."

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع غذایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتاب های عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب یونس میرجلیلی دانشجوی رشته مهندسی کشاورزی- اقتصاد کشاورزی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: یونس میرجلیلی

تاریخ و امضا: ۱۳۸۶/۴/۲۴

دستورالعمل حق مالکیت فکری و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

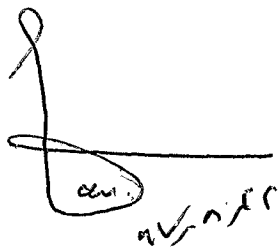
مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانی که لازمه شکرناپذیری علمی و معنوی است و رعایت حقوق فکری و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیئت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عنوان پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با همافزایی دانشگاه انجام شده است، موارد ذیل را رعایت نمایند.

ماده ۱- حقوق فکری و معنوی پایان‌نامه‌ها، رساله‌های مصوب دانشگاه منحصراً به دانشگاه است و هرگونه بهره‌برداری از آن باید با ذکر نام دانشگاه و رعایت آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مصوب دانشگاه باشد.

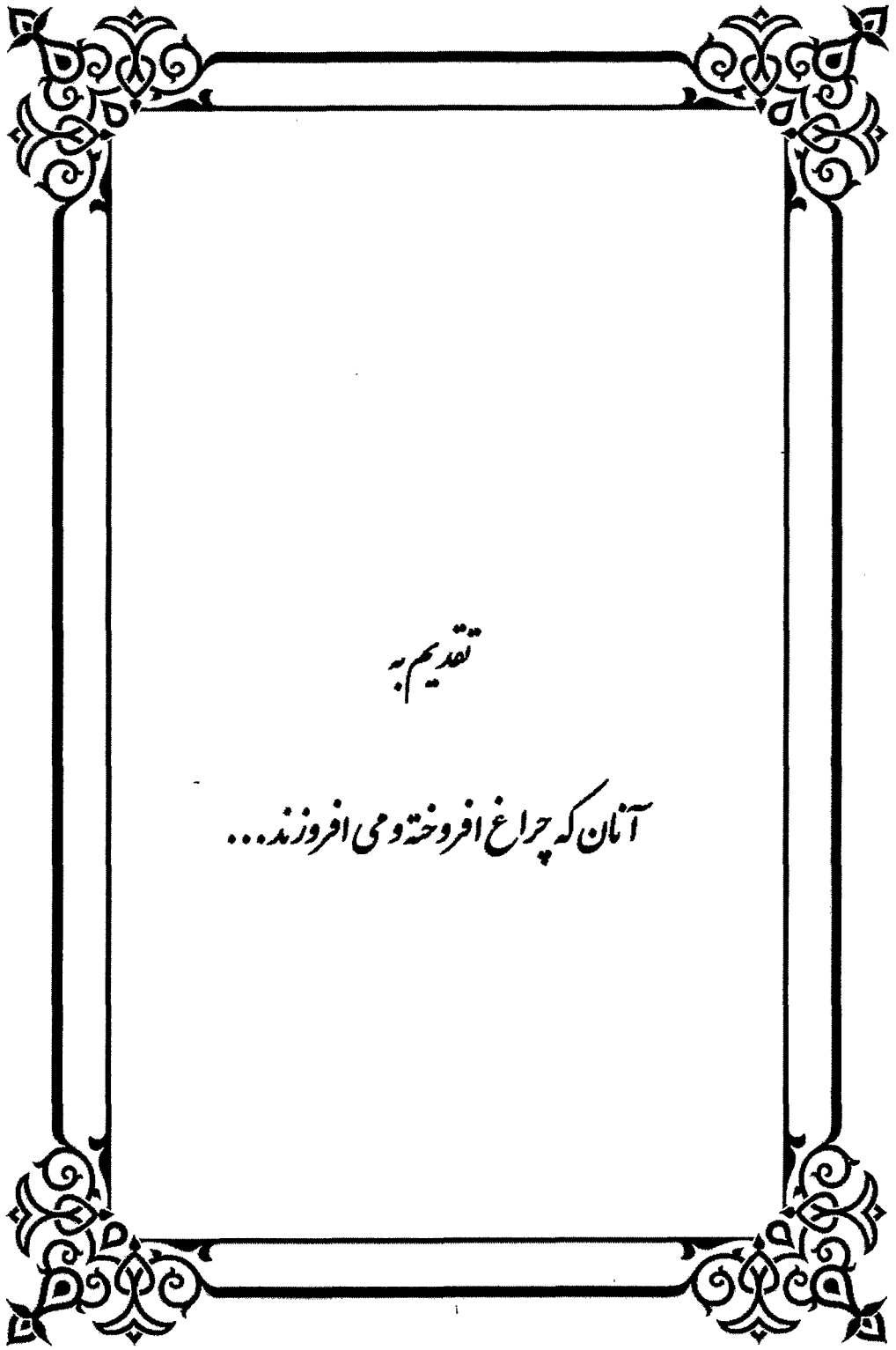
ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی می‌باید به نام دانشگاه بوده و استاد راهنما نویسنده مسئول مقاله باشند. تصدیق در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه رساله به دسترس می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب حاصل از نتایج پایان‌نامه رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با مجوز کتبی صادره از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام می‌شود. ماده ۴- ثبت اختراع و تولید دانش فنی و یا ارائه در جشنواره‌های علمی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این دستورالعمل در تاریخ ۱۳۸۵/۰۳/۰۳ در شورای پژوهشی دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است و هرگونه تعارض از مفاد این دستورالعمل، از طریق مراجع قانونی تسلسلی پیگیری خواهند بود.

Handwritten signature and stamp. The stamp is circular and contains the text "دانشگاه تربیت مدرس" (Tehran University of Teacher Education) and "معاونت پژوهشی" (Research Office). The signature is written in black ink over the stamp.

تقدیم بہ

آمان کہ چراغ افروختہومی افروزند...

مشکر و قدردانی

در ابتدا از پروردگار متعال که تمام دست آوردهایم را در طی دوران تحصیل حاصل لطف و کرم او می دانم، مشکر و عاجزانم خواستار استمرار محبت بی پایان آن خالق یکتا می باشم. اکنون که در پایان دوره کارشناسی ارشد می باشم، بر خود لازم می دانم که از پدر بزرگوارم که صداقت و سادگی زینتی را از او آموختم، مادر عزیزم که در سیه محبتش آسوده زینتم و خانواده مهربانم که مشوق من در این راه بودند، حاضنه و با تمام وجود مشکر و قدردانی کنم، از تمام اساتید خود در دانشگاه شهید باهنر که مان و دانشکده کشاورزی فجر (جناب آقایان دکتر مهربانی، بشیرآبادی، دکتر زارع، دکتر میرزائی، و خانم مهندس نبی نیان) و دانشگاه تربیت مدرس، مراتب قدردانی خود را اعلام دارم. از جناب آقای دکتر صادق خلیلیان و دکتر امیر حسین چیزری که به ترتیب اساتید راهنما و مشاور اینجانب بودند، مشکر و قدردانی می کنم. از جناب آقایان دکتر سید ابوالقاسم مرتضوی و دکتر مجید احمدیان به عنوان اساتید محترم، زحمت مطالعه پایان نامه اینجانب را بر خود به عوار کردند، کمال مشکر را دارم. از جناب آقایان دکتر خلیلیان، دکتر چیزری، دکتر مرتضوی که از تجارب ایشان بهره بردم، سپاسگزاری می کنم. از جناب آقایان مهندس وکیل پور کارشناس گروه و مهندس فرنی رئیس مرکز کامپیوتر دانشکده کشاورزی کمال مشکر و امتنان را دارم.

مراتب مشکر خود را از تمام هم کلاسی ها (جناب آقایان مهندس هومن رضایی و مهندس مهدی جعفری و سرکار خانم مهندس توحیدی، مهندس ابوالحسنی و مهندس پروا) و هم رشته ای های خود که در این مدت درس های مختلفی از آنها فرا گرفتیم، اعلام دارم. همچنین بر خود لازم می دانم که از دوستان گرامی خود (جناب آقایان مهندس انوشه، مهندس امیری، مهندس ملکی چره، مهندس موسوی، مهندس فرجی، دکتر یابوری، محمدی، مهندس سعادت مند، مهندس صدارتیان، مهندس حاجیان، مهندس سثلی دکتر حاجیان و سرکار خانم مهندس رنجبر) که به عوار مرا مورد لطف و عنایت بی دریغ خود قرار دادند و برای من همانند برادری دلسوز و خواهری مهربان بودند، سپاسگزاری کنم.

"ومن الله التوفیق"

چکیده

توسعه اقتصادی از مهمترین اهداف هر جامعه ای در جهان است و رشد اقتصادی پایه و اساس توسعه اقتصادی است. اقتصاددانان نئوکلاسیک معتقدند که صادرات کمک موثری به رشد اقتصادی می کند و از آن به مثابه موتور رشد اقتصادی نام می برند به علاوه جایگزینی سیاست توسعه صادرات به جای سیاست جانشینی واردات در بسیاری از کشورهای توسعه یافته بر اساس این باور اقتصادی که سیاست توسعه صادرات نسبت به جانشینی واردات تاثیر بیشتری بر رشد اقتصادی دارد، اهمیت صادرات را در رشد اقتصادی کشورها بیش از پیش آشکار می سازد.

هدف این تحقیق کمی سازی اثر صادرات و آزاد سازی تجاری بر رشد اقتصادی بخش کشاورزی، بررسی رابطه علیت بین صادرات و رشد اقتصادی بخش، برآورد مدل عرضه صادرات بخش و سنجش اثرات تنظیم نادرست نرخ ارز و بی ثباتی درآمدهای صادراتی بر صادرات بخش است.

برای انجام این تحقیق عمدتاً از روش های غیر ساختاری اقتصاد سنجی استفاده شده است. ایستایی متغیرها بر اساس آزمون دیکی- فولر تعمیم یافته (ADF) بررسی شده است. برای بررسی رابطه علی بین صادرات و رشد اقتصادی بخش از آزمون علیت گرنجر و جهت بررسی هم انباشتگی متغیرهای مدل از آزمون های هم انباشتگی انگل-گرنجر (EG) و دوربین- واتسون (CRDW) استفاده شده است. جهت برآورد روابط بلند مدت از الگوهای خود توضیح با وقفه های گسترده ARDL و حداقل مربعات کاملاً اصلاح شده FM_OLS استفاده شده است. جهت انجام آزمون ها و برآورد مدل ها نرم افزار Microfit ۴٫۱ به کار رفت.

نتایج حاصل از تحقیق حاکی ست که ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره ۸۵-۱۳۳۸ محرک صادرات بخش می باشد. شاخص ضریب انحراف تجاری به عنوان جایگزین سیاست های ارزی و تجاری، کوچکتر از واحد می باشد که بیانگر حمایت از تولید کالاهای وارداتی در بازار داخلی (سیاست های درون- نگر یا جانشینی واردات) است. مدل نرخ واقعی مؤثر ارز نشان می دهد که لگاریتم رابطه مبادله بیشترین تاثیر مثبت (۱/۶۵) را بر ارزش پول داخلی دارد در حالی که نسبت مازاد واردات به تولید ناخالص داخلی، بیشترین تاثیر منفی (۴/۱۱-) را بر نرخ ارز بر جای می گذارد. نتایج مدل تنظیم نادرست نرخ ارز، انحراف نرخ رسمی ارز از مقدار تعادلی بلندمدت آن را نشان می دهد که این میزان انحراف در سال های آغازین تغییرات سیاست های ارزی بیشترین مقدار را نشان می دهد همچنین نتایج، اتخاذ سیاست نرخ ارز شناور مدیریت شده را به دلیل انحراف ناچیز از مقدار تعادلی بلندمدت تأیید می نماید. نرخ واقعی مؤثر ارز در بلندمدت تاثیر مثبت بر رشد بخش کشاورزی دارد. برآورد معادلات نشان داد که تاثیر تعرفه ها بر رشد بخش کشاورزی منفی بوده و به کارگیری این سیاست به منظور حمایت از تولیدات داخلی در برابر محصولات خارجی، برای بخش کشاورزی سودمند نیست به طوری که کاهش نرخ تعرفه ها، افزایش رشد بخش را دربر دارد که علت آن ترکیب واردات کشور است که بیشتر شامل کالاهای واسطه ای و سرمایه ای است. افزایش صادرات بر رشد بخش کشاورزی در بلندمدت تاثیر مثبت دارد که تقویت سیاست

توسعه صادرات در بلندمدت را ضروری می‌سازد. بی‌ثباتی درآمدهای صادراتی در بلندمدت اثر منفی بر رشد این بخش بجا می‌گذارد. برآورد مدل رشد درونزا، بیانگر تاثیر مثبت رشد تولید صادراتی بر رشد تولید غیر صادراتی بخش کشاورزی ایران دارد و همچنین بیانگر مولدتر بودن (بهره‌وری بالاتر) تولید صادراتی کشاورزی طی دوره ۸۳-۱۳۴۶ می‌باشد. شاخص‌های کلان بهره‌وری نهایی اجتماعی صادرات توضیح می‌دهند که کل افزایش در تولید ناخالص داخلی بخش به ازای یک واحد افزایش در سرمایه‌گذاری و نیروی کار تخصیصی به تولید صادراتی بخش به ترتیب ۴۵ و ۱/۸ واحد می‌باشد. برآورد معادله عرضه صادرات کشاورزی نیز اثر مثبت ارزش افزوده کشاورزی بر صادرات را در بلندمدت نشان می‌دهد که ضریب آن برابر ۰/۳ واحد می‌باشد همچنین، اثرات بلندمدت شوک تقاضا و شوک عرضه را بر عرضه صادرات بخش به ترتیب منفی و مثبت نشان داد و تنظیم نادرست نرخ واقعی مؤثر ارز و بی‌ثباتی درآمدهای صادراتی در بلندمدت تاثیر مثبت بر عرضه صادرات این بخش دارند.

کلمات کلیدی: سیاست توسعه صادرات، رشد بخش کشاورزی، ایران، مدل خود توضیح با وقفه‌های گسترده (ARDL)، بی‌ثباتی صادرات، نرخ مؤثر ارز، سرمایه‌گذاری

فصل اول.....	۱
کلیات تحقیق.....	۱
۱-۲- تعریف مسأله.....	۲
۱-۳- اهداف تحقیق.....	۴
۱-۴- سؤالات تحقیق.....	۵
۱-۵- فرضیهها.....	۵
۱-۶- مواد و روش انجام تحقیق.....	۵
۱-۷- شرح خدمات.....	۶
فصل دوم.....	۷
مروری بر ادبیات تحقیق.....	۷
۱-۲- سیاست توسعه صادرات.....	۸
۱-۱-۲- جانشینی صادرات، جنبه های نظری و عملی.....	۱۱
۲-۲- نرخ ارز.....	۱۳
۳-۲- نظریه های رشد اقتصادی.....	۱۵
۲-۳-۱- ادبیات رشد اقتصادی از آدام اسمیت تا هارود - دومار.....	۱۵
۲-۳-۲- بازارهای مالی و رشد اقتصادی.....	۱۶
۳-۳-۲- آثار خارجی رشد تجارت در ادبیات رشد اقتصادی و تاثیر سیاست های ارزی.....	۱۷
۲-۴- بی ثباتی درآمدهای صادراتی.....	۲۱
فصل سوم.....	۲۴
پیشینه تحقیق.....	۲۴
۱-۳- مطالعات داخلی.....	۲۵
۲-۳- مطالعات خارجی.....	۳۱
فصل چهارم.....	۳۴
روش شناسی (متدولوژی) تحقیق.....	۳۴
۱-۴- روش های اقتصاد سنجی.....	۳۵
۱-۱-۴- الگوهای سریهای زمانی و پایائی.....	۳۵

۳۷ آزمون پایایی	۲-۱-۴
۳۸ آزمون ریشه واحد	۳-۱-۴
۳۹ فولر - آزمون دیکی	۱-۳-۱-۴
۴۰ فولر تعمیم یافته	۲-۳-۱-۴
۴۰ همگرایی	۴-۱-۴
۴۱ آزمونهای همگرایی	۵-۱-۴
۴۱ آزمون هم انباشتگی دو مرحله ای انگل-گرنجر	۱-۵-۱-۴
۴۲ آزمون دوربین-واتسن رگرسیون هم انباشتگی (CRDW)	۲-۵-۱-۴
۴۳ علیت در بیان گرنجر	۶-۱-۴
۴۵ الگوی خود توضیح با وقفه های گسترده (ARDL)	۷-۱-۴
۴۸ روش حداقل مربعات کاملا اصلاح شده	۸-۱-۴
۴۹ معیارهای تعیین مقدار وقفه	۹-۱-۴
۵۰ معرفی الگوی تجربی	۲-۴
۵۰ ضریب انحراف تجاری	۱-۲-۴
۵۲ شاخص های بی ثباتی صادراتی	۲-۲-۴
۵۲ فیلتر هودریک - پرسکات (HP)	۱-۲-۲-۴
۵۳ شاخص بی ثباتی لاو	۲-۲-۲-۴
۵۳ شاخص محاسبه نرخ ارز واقعی	۳-۲-۴
۵۷ شاخص های تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۴-۲-۴
۵۷ روش BMP	۱-۴-۲-۴
۵۷ روش تک معادله ای	۲-۴-۲-۴
۵۸ قدر مطلق انحراف معیار میانگین متحرک نرخ ارز (MASD)	۳-۴-۲-۴
۵۸ مدل صادرات محصولات کشاورزی	۵-۲-۴
۵۹ مدل های رشد اقتصادی	۶-۲-۴
۶۰ مدل بیلجین سوی و آر خان (B & R)	۱-۶-۳-۴
۶۳ مدل رشد شومپتری	۲-۶-۲-۴
۶۸ مدل رشد درونزای بیلجین سوی و آر خان	۳-۶-۲-۴
۷۰ بهره وری نهایی اجتماعی صادرات	۱-۳-۶-۲-۴
۷۱ مدل خان و رینها	۴-۶-۲-۴
۷۲ فصل پنجم	

نتایج، بحث و پیشنهادات	۷۳
۱-۵- آزمون علیّت	۷۴
۱-۱-۵- نتایج آزمون پایایی	۷۴
۲-۱-۵- انتخاب درجه بهینه VAR	۷۵
۳-۱-۵- آزمون علیّت انگل-گرنجر	۷۶
۲-۵- ضریب انحراف تجاری	۷۷
۳-۵- نرخ واقعی ارز	۸۰
۱-۳-۵- برآورد تابع نرخ واقعی ارز	۸۱
۴-۵- تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۸۷
۱-۴-۵- آزمون پایایی متغیرها	۸۷
۲-۴-۵- آزمون هم انباشتگی دو مرحله ای انگل-گرنجر	۸۹
۳-۴-۵- آزمون دوربین- واتسن رگرسیون هم انباشتگی (CRDW)	۸۹
۴-۴-۵- برآورد مدل تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۹۰
۵-۴-۵- تنظیم نادرست نرخ واقعی موثر ارز	۹۴
۵-۵- بی ثباتی صادراتی بخش کشاورزی	۹۸
۶-۵- آزاد سازی تجاری	۱۰۱
۱-۶-۵- آزمون پایایی متغیرها	۱۰۴
۷-۵- مدل رشد درونزا	۱۰۸
۱-۷-۵- برآورد معادله اقتصاد سنجی رشد درونزا	۱۰۸
۲-۷-۵- آزمون ایستایی متغیرهای مدل	۱۰۹
۳-۷-۵- بهره وری نهایی اجتماعی صادرات	۱۱۲
۸-۵- تابع عرضه صادرات کشاورزی ایران	۱۱۵
۱-۸-۵- آزمون پایایی متغیرها	۱۱۸
۲-۸-۵- برآورد مدل عرضه صادرات کشاورزی ایران	۱۲۰
۹-۵- بحث و نتایج	۱۲۲
۱۰-۵- پیشنهادات	۱۲۶
منابع و مأخذ	۱۲۷
ضمائم تحقیق	۱۳۵

جدول (۵-۱): نتایج آزمون پایایی متغیرهای آزمون علیّت	۷۴
جدول (۵-۲): نتایج آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرهای آزمون علیّت	۷۴
جدول (۵-۳): ضریب انحراف تجاری بخش کشاورزی ایران	۷۹
جدول (۵-۴): نرخ واقعی ارز به روش برابری قدرت خرید بر حسب دلار به ریال	۸۰
جدول (۵-۵): نتایج آزمون پایایی متغیرهای مدل نرخ واقعی ارز	۸۱
جدول (۵-۶): نتایج آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرهای مدل نرخ واقعی ارز	۸۲
جدول (۵-۸): آزمون دوربین-واتسن رگرسیون هم انباشتگی مدل نرخ واقعی ارز	۸۳
جدول (۵-۹): مقادیر نرخ رسمی و واقعی ارز (نرخ موثر واقعی ارز) بر حسب دلار به ریال طی دوره ۸۵-	
۱۳۳۸ با تکنیک همگرایی	۸۴
جدول (۵-۱۰): نتایج آزمون پایایی متغیرهای مدل تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۸۸
جدول (۵-۱۱): نتایج آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرهای مدل تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۸۸
جدول (۵-۱۲): آزمون پایایی جمله پسماند رگرسیون تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۸۹
جدول (۵-۱۳): آزمون دوربین-واتسن رگرسیون هم انباشتگی مدل تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز	۹۰
جدول (۵-۱۴): تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز اقتصاد ایران (۸۵-۱۳۳۸)	۹۱
جدول (۵-۱۵): تنظیم نادرست نرخ واقعی موثر ارز اقتصاد ایران (۸۵-۱۳۳۸)	۹۴
جدول (۵-۱۶): بی ثباتی صادراتی محصولات کشاورزی	۹۹
جدول (۵-۱۷): نتایج آزمون پایایی متغیرهای آزاد سازی تجاری	۱۰۴
جدول (۵-۱۸): نتایج آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرهای آزاد سازی تجاری	۱۰۵
جدول (۵-۱۹): آزمون ایستایی دیکی-فولر تعمیم یافته متغیرهای معادله (۵-۸)	۱۰۹
جدول (۵-۲۰): آزمون پایایی جمله پسماند رگرسیون رشد تولید غیرصادراتی بخش کشاورزی	۱۱۰
جدول (۵-۲۱): آزمون دوربین-واتسن رگرسیون هم انباشتگی رشد تولید غیرصادراتی بخش کشاورزی	
.....	۱۱۱
جدول (۵-۲۲): مقادیر برآوردی اختلاف مولدیت و بهره وری کل عوامل بخش صادراتی	۱۱۲
جدول (۵-۲۳): بهره وری نهایی اجتماعی صادرات کشاورزی	۱۱۳
جدول (۵-۲۴): شوک عرضه محصولات کشاورزی و شوک تقاضای داخلی	۱۱۶
جدول (۵-۲۵): نتایج آزمون پایایی سطح متغیرهای مدل عرضه صادرات	۱۱۸
جدول (۵-۲۶): نتایج آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرهای مدل عرضه صادرات	۱۱۹

- نمودار (۱-۴): توزیع مقطعی پارامترهای بهره‌وری در کشور ۶۵
- شکل (۱-۵): نتایج حاصل از انجام آزمون علیت گرنجر برای معادله LVAS ۷۶
- شکل (۲-۵): نتایج حاصل از انجام آزمون علیت گرنجر برای معادله LXA ۷۷
- نمودار (۱-۵): شاخص ضریب حمایت تجاری بخش کشاورزی ۷۸
- نمودار (۲-۵): نمودار نرخ واقعی ارز به روش برابری قدرت خرید و نرخ رسمی ارز ۸۱
- نمودار (۳-۵): نمودار نرخ واقعی ارز (نرخ موثر واقعی ارز) به دست آمده از روش همگرایی به صورت پایدار و برازش یافته ۸۷
- نمودار (۴-۵): روند تغییرات تنظیم نادرست نرخ واقعی پایدار ارز ۹۴
- نمودار (۵-۵): روند بلندمدت تنظیم نادرست نرخ واقعی موثر ارز ۹۷
- نمودار (۶-۵): نمودار تنظیم نادرست نرخ واقعی و موثر ارز در بلند مدت ۹۸
- نمودار (۷-۵): بی ثباتی صادراتی بخش کشاورزی به روش میانگین متحرک ۵ ساله (IMAXA) و فیلتر هودریک-پرسکات (IHPXA) ۹۹
- نمودار (۸-۵): بهره‌وری نهایی اجتماعی صادرات کشاورزی ۱۱۴
- نمودار (۹-۵): روند شوک برخاسته از تولید محصولات کشاورزی (SS) ایران ۸۵-۱۳۳۸ ۱۱۷
- نمودار (۱۰-۵): روند شوک ناشی از فشار تقاضای داخلی (DD) ایران ۸۵-۱۳۳۸ ۱۱۸

فصل اول

کلیات تحقیق

اتخاذ و اجرای سیاست های کلان اقتصادی از سوی دولتمردان از طریق کانال های متعدد و مختلفی بر فعالیت بخش های مختلف اقتصادی اثر می گذارد. بررسی فرآیند پیچیده این تاثیرات به سادگی امکان پذیر نبوده و از دیدگاه های گوناگونی قابل طرح و بررسی می باشد. سیاست های تجاری و ارزی به عنوان زیر مجموعه ای از سیاست های کلان اقتصادی کشور و ارتباط دهنده اقتصاد داخلی با اقتصاد جهانی از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و بدلیل سرعت گرفتن رشد تجارت و ادغام جهانی در سه دهه اخیر، بر اهمیت آن افزوده شده است. پایان یافتن مذاکرات دور اروگوئه و تشکیل سازمان تجارت جهانی، نظم نوین جهانی و گسترش شرایط تبدیل عالم به دهکده جهانی، از جمله مسائلی هستند که ضرورت توجه به سیاست های ارزی و تجاری را به یک اصل بدیهی مبدل می نمایند (مهرابی بشرآبادی، ۱۳۷۹).

با توجه به اهمیت سیاست های تجاری و ارزی در عرصه نوین جهانی و نیز اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد ایران، این تحقیق در صدد بررسی، اندازه گیری و تحلیل اثرات آنها بر رشد بخش کشاورزی می باشد. این فصل پس از تعریف مساله و طرح سوالات تحقیق به بیان اهداف، ضرورت، فرضیات و روش تحقیق می پردازد.

۱-۲- تعریف مساله

توسعه اقتصادی از مهمترین اهداف هر جامعه ای در جهان است و رشد اقتصادی پایه و اساس توسعه اقتصادی است. اقتصاددانان نئوکلاسیک معتقدند که صادرات کمک موثری به رشد اقتصادی می کند و از آن به مثابه موتور رشد اقتصادی نام می برند. (Ram, ۱۹۸۷; Kavoussi, ۱۹۸۴; Krueger, ۱۹۷۸)

توسعه صادرات به عنوان راهبرد توسعه اقتصادی شامل مجموعه ای هماهنگ از سیاست ها و اقدامات دولت برای نیل به رشد روزافزون صادرات است که توسعه اقتصادی اساسا به واسطه آن قابل حصول تلقی می گردد.

به علاوه رشد اقتصادی چون در جهت استفاده بهینه از منابع تولید و در کوران رقابت بازار جهانی به دست می آید توأم با کارایی اقتصادی است و ایجاد تخصص می کند که این تخصص می تواند با

آموزش‌های علمی و کاربردی لازم توأم شده، زمینه ساز توسعه اقتصادی کشور گردد و به عبارت روشن‌تر باعث تحول در نوع و روش تولید کالاها و خدمات شده، یا به کارگیری شیوه‌های نو و تلاش مستمر برای بهبود تولید باعث تحول وسایل و روابط تولید گردد. در عمل این سیاست عموماً برای کشورهایی که مبتلا به فقر منابع یا بازار کوچک داخلی هستند و نمی‌توانند به توسعه اقتصادی از طریق صادرات منابع اولیه و یا جایگزینی واردات امیدوار باشند مناسب است و لکن اقتصاد دانان کلاسیک جدید از آن به عنوان راهبردی با پشتوانه محکم دفاع کرده آن را راه مناسب صنعتی شدن و توسعه اقتصادی کشورهای رو به توسعه پیشنهاد می‌کنند.

امروز منظور ما از توسعه صادرات، استراتژی بازرگانی معینی است که کشور را سریعتر به هدف توسعه صنعتی و اقتصادی می‌رساند. برای کشورهای رو به توسعه فعلی سیاست مذکور به عنوان وسیله‌ای برای توسعه صنعتی به کار می‌رود در حالی که برای کشورهای پیشرفته، در اغلب مقاطع، خود نتیجه رشد و توسعه اقتصادی بوده است. اکنون کشورهای در حال توسعه می‌خواهند از طریق این سیاست در مبنای تولید و زندگی خود تحول به وجود آورده، شرایط فنی خود را متحول ساخته و کشاورزی خود را نوسازی و مدرن کنند (اخوی، ۱۳۷۳).

کشاورزی در ایران بزرگترین بخش اقتصادی پس از بخش خدمات است که حدود ۱۳ درصد تولید ناخالص ملی و سهم عمده‌ای از صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین محل اشتغال بخش وسیعی از جمعیت کشور است. بدین ترتیب رشد این بخش تا حدود زیادی تعیین‌کننده رشد اقتصادی کشور است (بانک مرکزی ایران، ۱۳۸۵).

در ایران نیز رهایی از اقتصاد متکی به درآمدهای نفتی، با عنایت به وجود استعدادهای مناسب تولید و صادرات برخی از محصولات و کالاهای غیر نفتی به ویژه محصولات کشاورزی، از طریق شناخت استعداد منطقه‌ای و حمایت جدی از این گونه استعدادهای ضروری به نظر می‌رسد. البته وجود استعدادهای منطقه‌ای تنها شرط لازم (و نه کافی) برای توسعه کشت این محصولات است. به عبارت دیگر، لازم است تا در راستای بهبود تولید کالاهای غیر نفتی علاوه بر وجود استعدادهای موجود در هر منطقه به شرایط

بیرونی و خارجی توجه شود و تصمیم گیری در این زمینه با دیدی جامع و همه جانبه صورت گیرد (محمود زاده و زیبایی، ۱۳۸۳).

بخش کشاورزی یکی از بخش های اصلی و قدیمی در اقتصاد کشورهای در حال توسعه از جمله ایران است. گرچه در فرایند توسعه اقتصادی از اهمیت نسبی این بخش کاسته شده است؛ اما هنوز سهم عمده ای از تولید ناخالص داخلی، اشتغال و تجارت خارجی بدون نفت را تشکیل داده و نیز به دلیل تامین نیازهای غذایی و ضروری جامعه در رشد اقتصادی کشور از جایگاه ویژه برخوردار است (خلیلیان و حفار اردستانی، ۱۳۷۹).

از آنجایی که قسمت اعظم صادرات غیر نفتی کشورمان را محصولات کشاورزی و سنتی تشکیل می دهد و از طرف دیگر کوچک بودن و وابسته بودن اقتصاد ایران به درآمد های صادراتی سبب می گردد در صورت مواجه شدن با شوک های غیر قابل انتظار و زودگذر، رقابت پذیری صنایع صادراتی کاهش یابد (ابریشمی و مهرآرا، ۱۳۸۴). بر همین اساس با مسئله بی ثباتی درآمد صادراتی در بخش کشاورزی نیز مواجه هستیم.

۱-۳- اهداف تحقیق

این تحقیق اهداف زیر را دنبال می کند:

۱. تعیین رابطه همگرایی بین دو متغیر رشد و صادرات در بخش کشاورزی (تعیین رابطه بلند مدت).
۲. تعیین میزان تاثیر تغییر صادرات بخش کشاورزی بر رشد بخش کشاورزی.
۳. تعیین جهت علی دو متغیر رشد و صادرات در بخش کشاورزی بوسیله آزمون علیت.

۴-۱- سوالات تحقیق

۱. آیا یک رابطه بلند مدت تعادلی بین متغیرهای رشد بخش کشاورزی و صادرات این بخش وجود

دارد؟

۲. آیا رابطه بین رشد بخش کشاورزی و صادرات این بخش، یک رابطه علی دوسویه است؟

۳. تنظیم نرخ واقعی ارز و بی ثباتی صادراتی چه تاثیری بر رشد بخش کشاورزی و صادرات این بخش

دارد؟

۵-۱- فرضیه‌ها

فرضیات زیر را در این تحقیق مورد بررسی قرار می دهیم:

۱. صادرات بخش کشاورزی محرک رشد اقتصادی این بخش در بلند مدت می باشد.

۲. تنظیم نادرست نرخ واقعی ارز و بی ثباتی صادراتی بخش کشاورزی باعث تاثیر منفی بر صادرات

این بخش می شوند.

۶-۱- مواد و روش انجام تحقیق

به منظور بررسی تاثیر سیاست توسعه صادرات بر رشد بخش کشاورزی از مدل های اقتصاد سنجی غیر ساختاری مربوطه در این زمینه (مدل ARDL) استفاده می شود. آمارهای مورد استفاده در این تحقیق آمارهای سری زمانی منتشره توسط بانک مرکزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، سالنامه آماری کشور و مرکز آمار ایران عموماً طی دوره ۸۳-۱۳۴۶ تهیه شده است. برای بررسی ایستایی سری های زمانی از آزمونهای دیکی - فولر و فیلیپس پرون استفاده می شود. همچنین متغیرهای مدل با استفاده از آزمون های انگل - گرنجر و دوربین واتسن یا به طور مستقیم با تخمین مدل ARDL آزمون و بررسی می شود. مدل مورد نظر نیز بر اساس آمار در دسترس و موارد بهینه دیگر انتخاب می شود و با استفاده از نرم

افزار اقتصادسنجی EVIEWS و Microfit تخمین زده می شود و آزمون آماری نتایج با آماره های t, F, R^2, ADF, Λ صورت می گیرد.

۱-۷- شرح خدمات

این پژوهش در ۵ فصل تنظیم می شود:

در فصل اول اهداف، ضرورت، سوالات، فرضیه ها، ... تحقیق معرفی می گردد.

در فصل دوم ادبیات نظری و تجربی سیاست توسعه صادرات، بی ثباتی درآمدهای صادراتی، نرخ ارز و تنظیم نادرست آن و مباحث نظری مربوط به رشد اقتصادی مرتبط با تحقیق ارائه می شود.

در فصل سوم، پیشینه تحقیق در دو بعد داخلی و خارجی مرور می شود.

در فصل چهارم ساختار کلی الگو و مدل های مرتبط با تحقیق مورد بررسی قرار می گیرد.

در فصل پنجم، یافته های تحقیق، شامل برآورد مدل و بررسی روابط بین متغیرهای الگو، نتایج حاصل از برآوردها و در نهایت پیشنهادات مستخرج از تحقیق به صورت ریز بیان می شود.